

יסודות יומא

שיעור עשרים וארבעה

חמשת העינויים

מקורות

א. ויקרא טז, כט-לא; ויקרא כג, כו-לב

ב. משנה עג; עד. "דתנו רבה ורב יוסף... שבתון שבות"; עד: "ת"ר תענו את נפשותיכם... מענוי בידי אדם"; עו:- "הני חמשה ענויין... וסוך לא סכתי"; גמ' עז:- "ואי בעית אימא רחיצה... שעניה מביאות אחרות"

ג. שאילתות דרב אחאי שאילתא קסז "וואחד לתשמיש המטה"

ד. יראים סי' תכ "זו אכילה ושתייה"; תוס' ישנים עג: ד"ה יום הכיפורים; תוס' עז. ד"ה דתנן "ופר"ת... ואינו חושש"; [רא"ש סי' א]

ה. ספר המצוות לרמב"ם מ"ע קסד; שם, ל"ת קצו; הל' שביתת עשור פ"א ה"א-ה

ו. ר"ן א. ד"ה יום

ז. העמק שאלה סי' קסז אות א "אבל למדנו ישוב... והקילו במקום הצורך"

שאלות דרב אחאי שאילתא קסז

שאלתא דאזהרינהו קב"ה לישר' למיתב בתענית' בעשר' בתשרי ואפילו בשבת ואסור באכילה ובשתייה ובנעילת הסנדל וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה מדאורייתא מנלן חמש ענויין כתיבי ועניתם תענו חד לאכילה ולשתייה ואחד לרחיצה ואחד לסיכה ואחד לנעילת הסנדל ואחד לתשמיש המטה.

יראים סי' תכ

ענוי יום הכפורים. ויראת מאלהיך ותענה נפשך למצא כופר, דכתיב ב'פ' אמור אל הכהנים 'בעשור לחדש הזה יום כפורים הוא ועניתם את נפשותיכם'. ואלו דברים נקראים ענוי: חסרון אכילה ושתייה רחיצה וסיכה נעילת הסנדל ותשמיש המטה, וכולהו מפרשי ביומא פרק אחרון: אכילה נקראת עינוי דכתיב 'ויענך וירעיבך', ושתייה בכלל אכילה. חסרון רחיצה נקראת עינוי, דאמר רב נחמן בר יצחק: 'מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק', ודלמא שתייה, מי כתיב בנפש על נפש כתיב, אלמא מחסרון רחיצה נקרא אדם עיף, ודבר הנקרא עייפות מצינו שנקרא עינוי, דכתיב כשברח דוד ואביתר מפני אבשלום 'כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר', וכל מה שנעשה שם נקרא עינוי, דכתיב על אותו מעשה 'כי נשאת ארון ה' וכי התענית בכל אשר התענה אבי'. ומזה למדנו דאפילו רחיצה צונן אסורה מדאורייתא, דהכא כתיב 'מים קרים'. ודוקא רוב גופו ומתכוין ליהנות ברחיצה אסור מדאורייתא, אבל מיעוט גופו אפילו מתכוין ליהנות אינו אסור אלא מדרבנן, דתנן, 'המלך והכלה ירחצו פניהם', ואי מדאורייתא אסורה לא שרינן ליה במלך וכלה, ואם אינו מתכוין, כגון הרוחץ בבקר ידיו משום רוח רעה או משום טינף, שרי לכתחילה, כדתניא, 'שומרי פירות והמקביל פני רבו או מי שגדול ממנו עוברים במים עד צוארם ואינן חוששין', ומסקינן, 'ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו', ופסיק רישיה ולא ימות לא הוי, שיש כמה בני אדם שאין נהנין מרחיצה כזו. ותניא נמי הכי, 'אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו אינו חושש', אלמא אינו מתכוין להנאת רחיצה מותר... ותניא, 'אף על פי שאסור בכלן אינו חייב כרת אלא על עינוי דאכילה ושתייה בלבד' וטעמא דכתיב 'כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה' - איזו עינוי שיש בו איבוד נפש? הוי אומר זו אכילה ושתייה.

העמק שאלה שאילתא קסז אות א

אבל למדנו ישוב נכון וברור על כל זה מלשון רבינו עצמו, דז"ל בשאילתא קס"ח לענין נעילת הסנדל משום עקרב: 'מי אמרינן נעילת הסנדל משום ענוגא הוא דאסור והלא לא מיענג', למדונו רבינו דהא דמותר לצורך מצוה להכנס במקום עקרבים ויהיה מוכרח לנעול את הסנדל הוא משום שאין בזה בטול מצות עשה דאורייתא, כיון דשלא שום לתענוג הוא לובשו, הא ודאי שאינו אסור מן התורה אלא גזירה דרבנן, דמן התורה לא אסור אלא העושה לשום תענוג, והכא נמי רחיצה וסיכה, ומשום הכי התירו במלך וכלה דלא עבדו לשום תענוג ושרו מן התורה, מה שאין כן אכילה ושתיה אסור בכל ענין שמשבר הרעבון בדרך אכילה, משום דנפקא לן מ'האבדתי את הנפש' - שיש בו אכילת הנפש, או בגזירה שווה דענוי ענוי מ'יענך וירעבך', אלמא דבעינן שיהא באותו יום באכילת הנפש שהוא מיעוט חלב ודם או שיהא ברעבון, וכל האוכל אפילו שלא לתענוג הרי אינו רעב ואין נפשו אובדת. אבל לשון 'וענייתם' דכתיב בחמש עינים לא אסרה תורה אלא התענוג שבהעדרם מיקרי ענוי, וכל שאינו עוסק בתענוג הרי זה בכלל מענה נפשו, שהרי אינו מתענג, מיהו מדרבנן החמירו אפילו שלא לשום תענוג והקילו במקום הצורך.

בשיעור הקודם עסקנו במצות העינוי ביום הכיפורים. הצגנו את הכתובים המלמדים על חובת העינוי ועל עונש הכרת למי שאינו מתענה, וראינו כי חז"ל פירשו שהעינוי האמור בתורה הוא הימנעות מאכילה ומשתייה. עם זאת, במשנה בתחילת הפרק השמיני מבואר כי ביום הכיפורים ישנם איסורים נוספים:

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

[משנה עג:]

דברי המשנה מעלים תמיהה: אם העינוי הכתוב בתורה הוא הימנעות מאכילה ומשתייה, מפני מה אסורים ביום הכיפורים דברים נוספים? ואם העינוי הכתוב בתורה כולל את כל חמשת העינויים, מדוע חיוב כרת אמור רק על אכילה ושתיה? כדי ליישב תמיהות אלו, יש לעמוד על שיטות הראשונים בגדר איסורים אלו.

תוספות כותבים:

ופירש רבנו תם, דכל עינויים דיום הכיפורים ליתנהו אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא לבר מאכילה ושתיה.
[תוס' עז. ד"ה דתנן]

לשיטת רבנו תם, מדין תורה יום הכיפורים אסור באכילה ושתיה בלבד, ושאר העינויים אסורים מדרבנן בלבד. לפי זה, תמיהתנו דלעיל מיושבת מאליה: העינוי הכתוב בתורה מתייחס רק לאכילה ולשתיה, ולכן רק עליהם יש כרת; שאר העינויים הם מדרבנן בלבד.

לעומתו, השאלות כותב:

שאילתא, דאזהרינהו קודשא בריך הוא לישראל למיתב בתעניתא בעשרה בתשרי ואפילו בשבת, ואסור באכילה ובשתיה ובנעילת הסנדל וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה מדאורייתא. מנלן? חמש ענויין כתיבי, 'וענייתם' 'תענו', חד לאכילה ולשתיה ואחד לרחיצה ואחד לסיכה ואחד לנעילת הסנדל ואחד לתשמיש המטה.

[שאלות דרב אחאי גאון שאילתא קסז]

¹ וכן נוקטים תוספות ישנים [עג: ד"ה יום] והרא"ש [סי' א].

לשיטת השאלות, כל חמשת העינויים אסורים מן התורה. מדבריו נראה כי כל העינויים כלולים במצות העינוי האמורה בתורה.

שיטה זו מפורשת בדברי היראים:

עינוי יום הכפורים. ויראת מאלהיך ותענה נפשך למצא כופר, דכתיב בפרשת אמור אל הכהנים, 'בעשור לחדש הזה יום כפורים הוא ועניתם את נפשותיכם'. ואלו דברים נקראים ענוי: חסרון אכילה ושתייה רחיצה וסיכה נעילת הסנדל ותשמיש המטה, וכולהו מפרשי ביומא פרק אחרון... ותניא, 'אף על פי שאסור בכולן אינו חייב כרת אלא על עינוי דאכילה ושתייה בלבד' וטעמא דכתיב 'כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש היא מקרב עמה' – איזו עינוי שיש בו איבוד נפש? הוי אומר זו אכילה ושתייה.

[יראים סי' תכ]

מדברי היראים עולה, כי אמנם כל חמשת העינויים כלולים במצות העינוי האמורה בתורה, אך חז"ל למדו מדרשת הכתובים כי יש חילוק ביניהם: האזהרה נאמרה על כל העינויים, ואילו עונש הכרת נאמר רק על אכילה ושתייה.

מדברי הרמב"ם עולה שיטה שלישית. בספר המצוות מזכיר הרמב"ם ביחס ללאו את האכילה בלבד:

והמצוה הקצ"ו היא שהזהירנו מאכול בצום כפור. [ספר המצוות ל"ת קצו]²

לעומת זאת, ביחס לעשה, "ועיניתם את נפשותיכם", מופיעה בדברי הרמב"ם הגדרה מורכבת יותר. בפתחת דבריו הרמב"ם מזכיר רק את האכילה והשתייה:

והמצוה הקס"ד היא שצונו להתענות בעשירי מתשרי, והוא אמרו יתעלה: 'תענו את נפשותיכם', ובא הפירוש בספרא, 'תענו את נפשותיכם – ענוי שהוא אבוד נפש, ואי זה? זה אכילה ושתייה'. [ספר המצוות לרמב"ם מ"ע קסד]

אמנם, הרמב"ם ממשיך ומזכיר את שאר העינויים:

וכן באה הקבלה שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. ושהשביתה מחויבת מאלו הפעולות כולם מאמרו בו 'שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם', כאילו הוא יאמר שחובה בו השביתה המיוחדת במלאכות והמעשים והשביתה המיוחדת במזון הגוף וקיומו, ולכן אמר 'שבת שבתון'. ולשון ספרא, 'מנין שיום הכיפורים אסור ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה' תלמוד לומר, 'שבת שבתון' שבות. כלומר השביתה מאלו כולם עד שיגיע העינוי. [שם]

מפורש בדברי הרמב"ם שכל חמשת העינויים אסורים מן התורה, אך מדבריו עולה שהם אינם כלולים במצות העינוי. לדבריו, מצות העינוי מחייבת הימנעות מאכילה ושתייה בלבד, ולשאר העינויים יש מקור שונה: "שבת שבתון".

הגדרה זו עולה גם מדברי הרמב"ם בהלכות שביתת עשור. הרמב"ם פותח במצות "תענו את נפשותיכם", והוא מזכיר את איסור אכילה ושתייה בלבד:

מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים והיא לשבות בו מאכילה ושתייה, שנאמר 'תענו את נפשותיכם, מפי השמועה למדו ענוי שהוא לנפש זה הצום, וכל הצם בו קיים מצות עשה, וכל האוכל ושותה בו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר 'כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה'... [הל' שביתת עשור פ"א ה"ד]

² הרמב"ם מזכיר רק את האכילה, אך גם שתייה כלולה באיסור, כדברי הגמרא [עו]: "שתייה בכלל אכילה".

עם זאת, בהלכה הבאה הרמב"ם מציין שלמדנו 'מפי שמועה' על שאר האיסורים, והם נדרשים מהכתוב "שבתון":

וכן למדנו מפי השמועה שאסור לרחוץ בו או לסוך או לנעול את הסנדל או לבעול, ומצוה לשבות מכל אלו כדרך ששובת מאכילה ושתייה, שנאמר 'שבת שבתון' – שבת לענין אכילה ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין כרת או קרבן אלא על אכילה ושתייה בלבד, אבל אם רחץ או סך או נעל או בעל מכין אותו מכת מרדות. [שם, ה"ה]³

לפי שיטת הרמב"ם, תמיהתנו דלעיל, על החילוק בין אכילה ושתייה לשאר האיסורים, מיושבת באופן פשוט. לדבריו, תוקף כל חמשת האיסורים הוא מן התורה, אך מקורם שונה: אכילה ושתייה נחשבים כעינוי, ולכן עליהם יש כרת; שאר האיסורים, לעומת זאת, הם הלכה 'מפי השמועה' הנדרשת מהכתוב "שבתון"⁴, ועונש הכרת לא נאמר לגביהם.

שיטות אלו משליכות על ביאור טעם ההיתרים המופיעים במשנה:

והמלך והכלה ירחצו את פניהם, והחיה תנעול את הסנדל, דברי רבי אליעזר. וחכמים אוסרין. [משנה עג:]

היראים, הסובר שכל האיסורים הם מן התורה, כותב:

למדנו דאפילו רחיצה צונן אסורה מדאורייתא... ודוקא רוב גופו ומתכוין ליהנות ברחיצה אסור מדאורייתא, אבל מיעוט גופו אפילו מתכוין ליהנות אינו אסור אלא מדרבנן, דתנן 'המלך והכלה ירחצו פניהם', ואי מדאורייתא אסורה לא שרינן ליה במלך וכלה. ואם אינו מתכוין, כגון הרוחץ בבקר ידיו משום רוח רעה או משום טינוף, שרי לכתחילה. [יראים, שם]

היראים מוכיח מההיתר למלך ולכלה לרחוץ את פניהם שאיסור תורה קיים רק ברחיצת כל הגוף, אך רחיצת הפנים אסורה מדרבנן בלבד, ולכן התירו אותה למלך ולכלה.

תוספות ישנים מביא הצעה זו לביאור טעם דין המשנה וחולק עליה:

מדאמר הכא 'והחיה תנעול את הסנדל, דברי רבי אליעזר, וחכמים אוסרין', על כורחין ליכא סכנה, מדאסרין רבנן, אם כן היכי שרי רבי אליעזר, כיון שנעילת הסנדל אסור מן התורה.

[תוס' ישנים עג: ד"ה יום]⁵

תוספות ישנים טוען, כי ההסבר דלעיל אינו מבאר את טעם היתר נעילת הסנדל לחיה⁶. התוספות ישנים עצמו מבאר את טעם ההיתרים באופן שונה:

לכאורה משמע שכל אלו הענויים חוץ מאכילה ושתייה מדרבנן, מדליכא בהו כרת רק באכילה ושתייה כדאמרין בגמרא, וגם מדשרינן למלך וכלה לרחוץ ושיש חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוץ. [שם]

³ הגדרה זו עולה גם מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה [יומא פ"ח מ"א]. [ע"ע בדברי המגיד משנה, הלחם משנה ומרכבת המשנה (על אתר) על שיטת הרמב"ם].

⁴ שיטת השאילתות והיראים מבוססת על דברי הגמרא [עו.]: "הני חמשה ענויין כנגד מי? אמר רב חסדא: כנגד חמשה ענויין שבתורה" וכו'. לעומתה, שיטת הרמב"ם מבוססת על דרשת הספרא [אמור פרשה יא; מובאת בגמ' עד.]: "ומניין שיום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המיטה ובנעילת הסנדל? תלמוד לומר 'שבתון' – שבות". תוספות ישנים דוחה שיטה זו מטעמים נוספים.

⁶ התוספות ישנים מוסיף: "ואין נראה לי דבהכי פליגי, דרבנן אסרי נעילת הסנדל מן התורה ורבי אליעזר שרי. וגם אין נראה לומר דודאי נעילת מנעל אסור מן התורה אבל סנדל אינו אסור אלא מדרבנן, ולהכי פליגי ביה בחיה, ולהכי לא נקט מנעל אלא סנדל".

לדבריו, טעם ההיתרים הוא שאיסורים אלו ביסודם הם מדרבנן בלבד, ולכן חכמים התירו אותם במקרים מסוימים.⁷

הר"ן חולק על שיטה זו וטוען שאיסורים אלו אסורים מדאורייתא. על פי זה, הר"ן מבאר באופן אחר את טעם ההיתרים:

לפיכך היה נראה לי דכולהו מדאורייתא ניהו, אלא דכיון דלאו בכלל ענויי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא ניהו אלא מרבויה דשבתון אתו, וכדאיתא בגמרא, קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים, והן הקלו בהן כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג. [ר"ן א. ד"ה יום הכפורים]

לפי הר"ן, אמנם תוקף האיסורים הוא מדאורייתא, אך גדר חמשת העינויים לא נאמר בתורה אלא 'מסרן הכתוב לחכמים', ולכן הם הקילו בהם במצבים מסוימים.

דברי הר"ן מבוססים על דרכו של הרמב"ם דלעיל, כי חמשת העינויים אינם כלולים במצות העינוי אלא מקורם ב"שבתון". הר"ן לומד מכך שאיסורים אלו "קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים". אמנם, על פי דרכו של הרמב"ם, ניתן לבאר את ההבדל בין אכילה ושתייה לשאר האיסורים באופן עקרוני יותר: מצות העינוי מלמדת על איסור אכילה ושתייה ביום הכיפורים, כך שיש איסור בעצם מעשה האכילה והשתייה⁸. בנוסף לכך קיימת מצות 'שביתה' המחייבת הימנעות מעינוג הגוף בכל דרך שהיא, ומחמתה קיים איסור גם בהנאות הגוף האחרות: רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. אמנם, תורף האיסור אינו עצם עשיית מעשים אלו אלא התענוג הקיים בהם, ולכן כאשר מעשים אלו נעשים שלא לשם תענוג – אין בהם איסור.

נראה להעמיק הבחנה זו. איסור האכילה והשתייה ביום הכיפורים מהווה גם איסור פורמאלי על מעשה האכילה והשתייה, אך הוא גם נובע מעיקרון רחב יותר: יום הכיפורים הוא יום של שביתה מוחלטת מכל הנאות הגוף⁹. בשל כך, אמנם האיסור הפורמאלי המפורש בתורה אמור רק לגבי אכילה ושתייה, אך יש ללמוד ממנו על איסור נרחב וכללי האוסר את כל הנאות הגוף. בהתאם לכך, אכילה ושתייה אסורות בכל מצב, ואילו שאר המעשים אסורים רק כאשר הם באים לשם הנאת הגוף¹⁰.

הבחנה זו בין אכילה ושתייה לשאר האיסורים, מיישבת את קושיית הר"ן על שיטתו:

אלא דלא מיחזורא לי הא דתניא לקמן 'התינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל', ומוכח בגמרא דמותרין בכולן דקאמר היינו דמותר לגדולים לרוחצן ולסוכן... והא הני ודאי לתענוג עבדי להו, ואי מנעין הני מנייהו חד יומא לא מסתכני, ואי מדאורייתא היכי שרי, והא כתיב 'לא תאכלום' וקרי ביה 'לא תאכלום' להזהיר גדולים על הקטנים. [ר"ן, שם]

הר"ן מקשה, אם שאר האיסורים אסורים מדאורייתא, כיצד מותר לסוך ולרוחץ קטנים, והרי אסור לספות (=להאכיל) איסור לקטן בידיים.

האבי עזרי מיישב קושיה זו:

⁷ וכן כותבים תוספות [עז. ד"ה דתנן] והרא"ש [ס' א].

⁸ בשיעור שעבר ראינו כי הגדרה זו שנויה במחלוקת ראשונים ואחרונים, האם האיסור הוא בעצם מעשה האכילה או בביטול העינוי.

⁹ נראה כי זהו עומק הדרשה הלומדת איסורים אלו מ"שבתון". ולפי זה נראה שיש קשר הדוק בין איסורים אלו לבין איסור שבות בשבת; על' בדרשת הספרא [אמור פרק יד הל' ד]: "ומניין שיום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המיטה ובנעילת הסנדל? תלמוד לומר 'שבתון' – שבות. יכול תהא שבת בראשית אסורה בכולם? תלמוד לומר 'שבתון' הוא לכם ועיניתם', הוא אסור בכולן ואין שבת בראשית אסור בכולן", וע"ע בשיעורי הרב שג"ר [שיעורים בגמרא - יומא, עמ' 130-131] המרחיב בביאור העניין, ואכמ"ל].

¹⁰ התורת זרעים [תרומות פ"ו מ"א] טוען שבאכילת חצי שיעור ביום הכיפורים יש איסור תורה, גם לפי ריש לקיש שאין איסור תורה ב'חצי שיעור', מחמת הפגיעה במצות השביתה. [דבריו אמורים בביאור הירושלמי [תרומות, שם]; ובשיעור הקודם הובא בשם הגר"א [ביאור הגר"א לירושלמי, שם] ביאור אחר לדברי הירושלמי].

דהלא בכולהו אין כרת ואין אזהרה בהו, ורק שמצוה לשבות מכולהו, והוא 'מפי השמועה'. אם כן הוא רק מצות שבתון, ומי שעבר על זה מבטל מצות עשה זו. בכגון זה אין הדין ד'לא תאכילום', שרק באיסורין נלמד מ'לא תאכילום' ולא בביטול מצוה.

[אבי עזרי הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז]

האבי עזרי מבאר, כי שאר האיסורים אינם כלולים באזהרה מפני ביטול העינוי, אלא מקורם במצות השביתה. בשל כך, האיסור לספות איסור לקטן בידיים אינו אמור לגביהם.

יש להמתיק דברים אלו על פי ההבחנה דלעיל בין אכילה ושתייה לשאר האיסורים: אכילה ושתייה הן 'חפצא של איסור'; שאר האיסורים, לעומת זאת, פוגעים במצות השביתה ביום הכיפורים מהנאות הגוף, אך כל מעשה אינו 'חפצא של איסור', ולכן הם אינם אסורים משום ספיית איסור לקטן.

בשולי הדברים נעיר כי לנצי"ב חילוק נוסף בין אכילה ושתייה לשאר האיסורים:

דמן התורה לא אסור אלא העושה לשום תענוג... ומשום הכי התירו במלך וכלה, דלא עבדו לשום תענוג ושרו מן התורה. מה שאין כן אכילה ושתייה אסור בכל ענין שמשבר הרעבון בדרך אכילה, משום דנפקא לן מ'והאבדתי את הנפש' – שיש בו אבידת הנפש, או בגזירה שווה דעינוי עינוי מ'ויענך וירעבך', אלמא דבעינן שיהא באותו יום באבידת הנפש, שהוא מיעוט חלב ודם או שיהא ברעבון, וכל האוכל אפילו שלא לתענוג הרי אינו רעב ואין נפשו אובדת. אבל לשון 'ועיניתם' דכתיב בחמש עינוים לא אסרה תורה אלא התענוג שבהעדרם מיקרי ענוי, וכל שאינו עוסק בתענוג הרי זה בכלל מענה נפשו, שהרי אינו מתענג.

[העמק שאלה קסז, א]

הנצי"ב סבור כי גם אכילה ושתייה וגם שאר האיסורים אסורים מחמת מצות העינוי, ואף על פי כן גדר העינוי שבהם שונה. העינוי שבהימנעות מאכילה ושתייה הוא מחמת איבוד הנפש הכרוך בכך, ואילו העינוי שבשאר האיסורים הוא מחמת מניעת התענוג שבאי עשייתם. לפי זה, הנצי"ב סבור – כפי שהתבאר לעיל בשיטת הרמב"ם – שההיתרים הקיימים בשאר האיסורים נובעים מכך שהאיסור אינו בעצם עשיית מעשים אלו אלא בהתענגות, ולכן אין איסור תורה כאשר מעשים אלו נעשים שלא לשם תענוג. אולם, לדבריו, היתרים אלו אינם קיימים באכילה ובשתייה, הואיל ובכל אכילה ושתייה, גם כאשר אין בה הנאה, האדם מקיים את עצמו ומונע את איבוד נפשו.

להערות ולתגובות: שלמה ליפשיץ

lshlomo26@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רחל בת יצחק וולטרס ז"ל

ולעילוי נשמת אברהם בן צבי פייר ז"ל